

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ФАРМАЦІЇ

**«ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЛІКАРСЬКОЇ ПОЛІТИКИ:
ПИТАННЯ ОСВІТИ, ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ»**

МАТЕРІАЛИ
VIII Всеукраїнської науково-освітньої конференції
з міжнародною участю

27 листопада 2025 року

Харків
НФаУ
2025

УДК 615:658.3:34:378

АНАЛІЗ РЕГУЛЮВАННЯ БЕЗПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Терещенко Л.В.

Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна

socpharm@nuph.edu.ua

Резюме. Головною метою фармацевтичної професії є захист громадського здоров'я. Фармацевти вважаються найдоступнішими працівниками охорони здоров'я (ОЗ) для пацієнтів, як зазначає Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), яка підкреслює ключову роль фармацевтів у зміцненні здоров'я та освіти [10]. Протягом останнього десятиліття, через нестачу фармацевтичних кадрів, освітня ініціатива Міжнародної фармацевтичної федерації (МФФ) була спрямована на сприяння найпрогресивнішому розвитку системи фармацевтичної освіти та процесу удосконалення професійних компетентностей, який триває протягом усієї кар'єри [12]. Належна фармацевтична практика рекомендує фармацевтам підтримувати компетентність шляхом безперервного професійного розвитку (БПР) – процесу навчання протягом усього життя, який включає поєднання знань, навичок та розвитку ставлення [8]. У статті розглядаються основні складові процесу навчання фармацевтів, а також основні нормативно-правові акти, спрямовані на їх реалізацію.

Ключові слова: Міжнародна фармацевтична федерація, нормативно-правове регулювання, нормативні акти, безперервний професійний розвиток, фармацевтична освіта.

Вступ. Виклики, що стоять перед фармацевтичною галузю України, вимагають висококваліфікованих фармацевтичних фахівців. Підтримка високого рівня професійної компетентності фармацевтів та її подальший розвиток є особливо важливими в контексті трансформації системи ОЗ України, впровадження вимог європейських стандартів та адаптації фармацевтичного сектору до роботи в умовах воєнного стану. Забезпечення високого рівня професійної компетентності спеціалістів фармації є важливою складовою якісних фармацевтичних послуг [1]. БПР забезпечує, спеціалістам можливість адаптуватися до нових технологій, дотримуватись законодавчих вимог та

вдосконалювати навички для надання високоякісної фармацевтичної допомоги клієнтам аптек. Безперервний професійний розвиток для фармацевтів впроваджується в усьому світі через обов'язкові або добровільні програми, зі значними відмінностями в структурі. Міжнародна фармацевтична федерація просуває стандартизований цикл БПР, прийнятий багатьма країнами, щоб забезпечити підтримку та розширення компетенцій фармацевтів протягом усієї кар'єри. Міжнародна фармацевтична федерація наголошує, що безперервний професійний розвиток має базуватися на місцевих потребах у навчанні [13].

Мета. З метою визначення сучасного стану системи забезпечення безперервного професійного розвитку фармацевтів було проаналізовано нормативно-правові акти, що регулюють організацію БПР для спеціалістів фармації.

Матеріали та методи. Матеріалами дослідження було обрано: чинна нормативно-правова база України, офіційні джерела державних органів, а також публікації міжнародних організацій. У процесі дослідження було застосовано: системний підхід, порівняльний аналіз, контент-аналіз НПА.

Результати дослідження. Зі зростанням ролі спеціалістів з фармацевтичною освітою в системі охорони здоров'я різних країн, все більше відповідальності лягає на систему фармацевтичної освіти, яка повинна забезпечувати підготовку кваліфікованих кадрів. Це означає, що освітні програми мають бути оновлені, щоб відповідати новим вимогам, включаючи необхідні знання та навички для виконання нових обов'язків фармацевтів. На відміну від післядипломної освіти, метою якої є отримання диплома, безперервний професійний розвиток є безперервним процесом, що є сучасною вимогою для медичних та фармацевтичних працівників у всьому світі для підтримання актуальності знань та стандартів охорони здоров'я.

У 2002 р. Міжнародна фармацевтична федерація опублікувала документ у якому було сформульовано визначення безперервного професійного розвитку та надано низку загальних рекомендацій щодо його організації [11]. У жовтні 2022

року МФФ опублікувала нову заяву щодо БПР, визнаючи, що набуття, розвиток та підтримка професійної компетентності фармацевтів протягом усієї кар'єри є фундаментальною та етичною вимогою (рис.1) [12б13].

Основні вимоги ФММ до БПР	Особиста відповідальність фармацевта за планування й реалізацію розвитку
	Регулярність і системність навчання
	Практична спрямованість – навчання має безпосередньо покращувати професійну діяльність
	Оцінювання результатів – визначення ефективності БПР для практики
	Документування — ведення портфоліо (електронного або паперового)

Рис.1 Основні складови МФФ до БПР

Для сприяння наданню ефективної фармацевтичної допомоги головна рекомендація МФФ полягає в тому, щоб державні органи розробили законодавство та професійні правила для встановлення обов'язкових заходів безперервного професійного розвитку для фармацевтичних фахівців у всіх сферах професії [12].

В останні роки Україна переймає передовий міжнародний досвід для адаптації національної системи підвищення кваліфікації фармацевтичних спеціалістів до сучасних вимог. Для впровадження міжнародного досвіду в українське середовище необхідно було доповнити існуючу законодавчу базу.

Нормативно-правова база, що регулює безперервний професійний розвиток у фармацевтичній діяльності в Україні, базується на кількох ключових документах, що визначають основні вимоги, порядок організації та атестації спеціалістів фармації. (табл.1) [2-7,9].

Нормативно-правові акти, які регулюють систему БПР

Нормативно-правовий акт	Ключові положення
Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-ХІІ «Про основи законодавства України про охорону здоров'я» [2]	Встановлює нормативну вимогу постійного підвищення кваліфікації медичних і фармацевтичних працівників
Закон України від 12.01.2012 р. № 4312-VI «Про професійний розвиток працівників» [3]	Визначає законодавчі основи професійної підготовки та підвищення кваліфікації працівників у різних формах освіти – формальній, неформальній і інформальній
Постанова КМУ від 14.07.2021 р. № 725 «Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку працівників сфери охорони здоров'я» [4]	Визначає ключові елементи функціонування системи БПР: правову основу, принципи оцінювання, критерії провайдерів, допустимі освітні форми та систему обліку участі фахівців
Наказ МОЗ від 20.02.2024 р. № 281 «Про затвердження Порядку функціонування електронної системи забезпечення безперервного професійного розвитку працівників сфери охорони здоров'я» [5]	Регламентує структуру, функції та технічні аспекти електронної системи підтримки БПР, а також встановлює процедури реєстрації провайдерів і заходів
Наказ МОЗ від 10.11.2022 №2016 "Про подальше удосконалення системи післядипломної освіти та безперервного професійного розвитку" [9]	Врегулює порядок проходження циклів спеціалізації за фахом і профілем роботи і циклів тематичного удосконалення для цієї категорії фахівців
Наказ МОЗ України від 31.08.2023 № 1555 «Про затвердження Змін до деяких наказів Міністерства охорони здоров'я України» [6]	Встановлює, що строк дії сертифікатів спеціаліста і посвідчень про кваліфікаційну категорію, який спливає у період дії воєнного стану
Наказ МОЗ України від 16.04.2025 р. № 650 «Про затвердження Порядку проведення атестації працівників сфери охорони здоров'я та внесення змін до деяких наказів МОЗ України» [7]	Регламентує порядок атестації працівників із врахуванням результатів БПР та ведення особистого освітнього портфоліо; встановлює обов'язковий мінімум балів БПР для проходження атестації

Обов'язок медичних і фармацевтичних працівників підтримувати кваліфікацію шляхом безперервного професійного розвитку, закріплений ще в

Законі України «Про основи законодавства України про охорону здоров'я», але конкретні деталі, що стосуються цього обов'язку, регламентовані пізніше додатковими нормативними актами. Закон встановлює правові, організаційні та соціальні засади охорони здоров'я в Україні, а також професійні обов'язки медичних і фармацевтичних працівників. Одним із таких обов'язків, закладених у статті 78, є підтримання професійного рівня [2]. Поняття "безперервний професійний розвиток" є ключовим аспектом, задля реалізації цього обов'язку ухвалюються додаткові акти, які деталізують процес БПР.

Незважаючи на прийняття у 2021 році Постанови Кабінету Міністрів України № 725, яка встановлює загальні положення щодо функціонування системи БПР, впровадження для фармацевтів в Україні супроводжувалося низкою проблем, зокрема законодавчих [4]. В 2022 року МОЗ затвердило нове положення про післядипломну освіту й заходи БПР для медичних і фармацевтичних фахівців (Наказ №2016 від 10.11.2022 "Про подальше удосконалення системи післядипломної освіти та безперервного професійного розвитку") [9]. Документ врегульовує порядок проходження циклів спеціалізації за фахом і профілем роботи і циклів тематичного удосконалення для цієї категорії фахівців, а також затверджує їх переліки.

Необхідно зазначити, що НПА що стосуються функціонування системи БПР фармацевтичних працівників зазнали найбільше змін за останні роки. Це було пов'язано з реформою системи охорони здоров'я, впровадженням електронної системи БПР та адаптацією до воєнного стану [5].

17 листопада 2023 року набув чинності наказ МОЗ «Про затвердження Змін до деяких наказів МОЗ України» від 31.08.2023 № 1555, який призупиняє атестацію працівників ОЗ на період воєнного стану [6]. Наказ встановлює, що строк дії сертифікатів спеціаліста і посвідчень про кваліфікаційну категорію, який спливає у період дії воєнного стану, продовжується на період дії воєнного стану та протягом шести місяців з дня його припинення.

У 2025 року МОЗ України схвалило зміни, що коригують плани підвищення кваліфікації та БПР фармацевтів з урахуванням воєнних реалій. У лютому 2025 року було внесено зміни до низки законодавчих актів, спрямовані на покращення навчання, безперервного професійного розвитку та регулювання професійної діяльності фармацевтичних працівників. Зокрема, Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» визначає обов'язок фармацевтичних працівників підтримувати кваліфікацію шляхом безперервного професійного розвитку. Він запроваджує загальні правила та вимоги до БПР [3].

Ключовим документом для практичної реалізації вимог БПР став Наказ МОЗ України від 16.04.2025 № 650 «Про затвердження Порядку проведення атестації працівників сфери охорони здоров'я та внесення змін до деяких наказів Міністерства охорони здоров'я України», який деталізує процедуру атестації та встановлює систему нарахування балів БПР, необхідних для проходження атестації та підтвердження кваліфікації [7].

Фахівці мають набирати певну сумарну кількість балів за різні види діяльності (формальна освіта, неформальна освіта, дистанційне навчання тощо) протягом атестаційного періоду. Ці документи визначають основні принципи, вимоги до балів БПР (зокрема, річний мінімум у 30 балів для підтвердження кваліфікації фахівців, та 50 балів для успішної атестації професіоналів, яка відбувається раз на 5 років, проте з 2026 року перевірятиметься щорічно), та механізми їх нарахування.

Слід зазначити, що, починаючи з липня 2025 року, законодавство робить БПР обов'язковим для всіх працівників сфери охорони здоров'я. Новий порядок сертифікації підтверджує норми Положення про БПР та накопичення певної кількості балів необхідною умовою для проходження сертифікації та продовження професійної діяльності. Атестація, яка підтверджує відповідність вимогам до БПР, проводиться в закладах охорони здоров'я за місцем роботи фармацевта; відповідальність за її проведення покладається на керівника цього закладу. Але на сьогодні невизначен контролюючий орган з питань дотримання

постанови № 725, який здійснює аудит діяльності суб'єктів господарювання щодо дотримання працівниками вимог БПР [4].

Висновки. За результатами аналізу нормативно-правових актів, які регулюють безперервний професійний розвиток фахівців з фармацевтичною освітою, можна зробити висновок, що на даний час БПР є обов'язковою умовою для професійної діяльності фармацевтів, хоча під час воєнного стану атестація працівників охорони здоров'я тимчасово не проводиться. Це означає, що система БПР є частиною системи безперервного вдосконалення знань та навичок, що є обов'язковим, але не є безпосередньою ліцензійною вимогою для отримання/продовження ліцензії, яка стосується діяльності в цілому.

Національні нормативні акти не повністю гармонізовані з міжнародними стандартами, так наприклад «Належна аптечна практика: Стандарти якості аптечних послуг», що затверджено Наказом МОЗ України від 30.05.2013 р. № 455 не є обов'язковим для впровадження у діяльність аптечних закладів, що створює розрив між очікуваними та фактичними компетенціями [8].

В умовах дефіциту фармацевтів на ринку праці, їх заміна на працівників без фармосвіти – серйозна проблема фармацевтичної галузі сьогодення. Тому необхідно дуже ретельно підходити до питання розвитку людських ресурсів, а це залежить від багатьох факторів, зокрема, від умов та забезпечення навчального процесу, мотивації фармацевтів, систематичної участі роботодавців у цих питаннях. В свою чергу, зміни в законодавчій системі не лише вплинуть на розвиток фармацевтичної професійної спільноти, а й, перш за все, сприятимуть покращенню якості медичного та фармацевтичного обслуговування пацієнтів.

Література:

1. Гала Л. О., Косяченко К. Л., Полова Ж. М., Коношевич Л. В. Зростання ролі фармацевта в суспільстві та перспективи його професійної діяльності. Вісник фармації. 2024. Т. 2, № 108. С. 3–9. DOI: 10.24959/nphj.24.152

2. Закон України «Про основи законодавства України про охорону здоров'я»: Закон України від 19 лист.1992 р. № 2801-XII. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 4, ст. 19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>(дата звернення: 20.11.2025).

3. Закон України «Про професійний розвиток працівників»: Закон України від 12 січ. 2012 р. № 4312-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 32, ст. 345. URL: <https://osvita.ua/legislation/law/50963/> (дата звернення: 20.11.2025).

4. Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку працівників сфери охорони здоров'я : Постанова Кабінету Міністрів України від 14 лип. 2021 р. № 725. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/725-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.11.2025).

5. Про затвердження Порядку функціонування електронної системи забезпечення безперервного професійного розвитку працівників сфери охорони здоров'я : Наказ МОЗ України від 20 лют. 2024 р. № 281. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0368-24#Text> (дата звернення: 20.11.2025).

6. Про затвердження Змін до деяких наказів Міністерства охорони здоров'я України: Наказ МОЗ України від 31 липн. 2023 р. № 1555. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0039-23#Text> (дата звернення: 20.11.2025).

7. Про затвердження Порядку проведення атестації працівників сфери охорони здоров'я та внесення змін до деяких наказів МОЗ України: Наказ МОЗ України від 16 квітн. 2025 р. № 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0824-25#Text> (дата звернення: 20.11.2025).

8. Про настанову ВООЗ та МФФ «Належна аптечна практика: Стандарти якості аптечних послуг» : Наказ Міністерства охорони здоров'я Україна від 30.05.2013 р. № 455. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0455282-13#Text> (дата звернення 20.11.2025).

9. Про подальше удосконалення системи післядипломної освіти та безперервного професійного розвитку фахівців з фаховою передвищою, початковим рівнем (короткий цикл) та першим (бакалаврським) рівнем вищої медичної і фармацевтичної освіти та магістрів з медсестринства : Наказ МОЗ України від 10 лист. 2022 р. № 2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0039-23#Text> (дата звернення: 20.11.2025).

10. World Health Organization. Everybody's business – strengthening health systems to improve health out- comes: WHO's framework for action. Geneva: World Health Organization 2007.

11. International Pharmaceutical Federation. Pharmacy Education Taskforce. A Global Competency Framework. Version 1. The Hague; FIP; 2002.

12. International Pharmaceutical Federation – FIP (2014). Continuing Professional Development/Continuing Education in Pharmacy: Global Report. The Hague, The Netherlands: International Pharmaceutical Federation.

13. International Pharmaceutical Federation. FIP Statement of Policy on Quality Assurance of Pharmacy Education and Pharmaceutical Sciences Education. The Hague: FIP, 2022. Available at: <https://www.fip.org/file/5242>

Summary. The main goal of the pharmaceutical profession is to protect public health. Pharmacists are considered the most accessible healthcare workers for patients, as noted by the World Health Organization (WHO), which emphasizes the key role of pharmacists in health promotion and education [10]. Over the past decade, due to the shortage of pharmaceutical personnel, the educational initiative of the International Pharmaceutical Federation (FIP) has been aimed at promoting the most progressive development of the pharmaceutical education system and the process of improving professional competencies, which continues throughout the career [12]. Good Pharmaceutical Practice recommends that pharmacists maintain competence through continuous professional development (CPD), a lifelong learning process that includes a combination of knowledge, skills, and attitude development [8]. The article considers the main components of the process of training pharmacists, as well as the main regulatory legal acts aimed at their implementation.

Keywords: International Pharmaceutical Federation, regulation, regulatory legal acts, Continuing Professional Development, Pharmaceutical Education.